

22673

ART CATALÀ MEDIEVAL

1996-97

Professora: Anna Orriols

ART CATALÀ MEDIEVAL

- primer cicle-

Programa i bibliografia

curs 1996/97

Prof.: Anna Orriols

1.- Introducció.- Plantejament del curs. Programa i bibliografia. Periodització. Referència als períodes precedents: primer art cristià; domini visigòtic; invasió musulmana.

2.- Segles IX i X.- De la Marca Hispànica a la independència dels comtats catalans. Problemes de terminologia; "pre-romànic". Arquitectura. El conjunt de Terrassa. Sant Miquel de Cuixà. Altres edificis. Arts figuratives.

3.- Segle XI.- Consolidació dels comtats catalans. Arquitectura. L'arquitectura del "primer romànic": historiografia; Puig i Cadafalch; picapedrers llombards. Paper d'Oliba com a promotor. Ripoll. Cardona. Segona meitat de l'XI. Frontanyà. Arts figuratives. Relleus rossellonesos. Il·lustració de manuscrits. Bibles de Ripoll i Rodés.

4.- Pintura romànica. Qüestions preliminars. Pintura mural. Panorama general. Obres: de Pedret a Sorpe. Pintura sobre taula. Tipologia i funció; problemàtica dels tallers; relació amb d'altres arts. Obres. Il·lustració de manuscrits. El brodat de la Cració.

5.- Segle XII. Arquitectura i escultura.- Pervivència de models a la vall de Boí. Noves capçaleres: Sant Joan de les Abadesses. Besalú. Seu d'Urgell. Incorporació de l'escultura. Plantejaments generals. Tallers del Rosselló: Cuixà; Serrabona; difusió de fórmules. Ripoll, la portada. Cercle de Cabestany. Solsona. Els claustres de Girona i Sant Cugat.

7.- A l'entorn del 1200. Política expansiva i romànic d'inèrcia. Catedrals de la Catalunya Nova: Lleida i Tarragona. L'"estil 1200". Pintura sobre taula i pintura mural. Il·lustració de manuscrits. *Liber feudorum*.

8.- El cister. Plantejaments teòrics; Sant Bernat; el monestir; difusió de l'orde. Resultats pràctics; un "art cistercenc"? Poblet; Santes Creus.

9.- Gòtic.- Aproximació general. clients i artistes en el gòtic català. La clientela: reialesa, església, noblesa i burgesia. Els artesans. Contractes d'obra.

10.- Inicis del gòtic. Segle XIII.- Expansió mediterrània.- Els ordes mendicants i la primera arquitectura gòtica. Santa Caterina de Barcelona.- Escultura. Mestre Bartomeu. Sepulcres de Santes Creus. Pintura i miniatura: gòtic lineal.

11.- L'arquitectura gòtica del XIII i XIV.- Arquitectura religiosa. Catedrals. Berenguer de Montagut. Arquitectura civil: llotges, palaus i drassanes.

12.- Escultura del XIV.- Mestres foranis i mestres catalans; influències francesa i italiana. Reinard des Fonoll; el mestre Aloi i Jaume Casalls; Pere Moragues.

13.- Pintura i miniatura del XIV.- Corrent italià. Els Bassa. Rafael Destorrents; els Serra.

14.- L'escultura pels volts del 1400.- L'escola de Barcelona; Sanglada; Pere Joan; Pere Oller.

15.- Pintura i miniatura del gòtic internacional.- La miniatura i la introducció del gòtic internacional; Ramon Destorrents; Jean Melec. Pintura.- Lluís Borrassà; Bernat Martorell. Altres pintors.

16.- Crisi i fi de l'Edat Mitjana. Segona meitat del XV. Arquitectura i escultura. Pintura; incidència dels flamencs; Lluís Dalmau. Jaume Huguet.

BIBLIOGRAFIA

Obres generals.

- VVAA (dir. J. FOLCH I TORRES), L'art català, vol. I, Aymà, Barcelona 1957.
- DURLIAT, M., L'art català, Joventut, Barcelona 1967 (ed. or. francesa, Paris-Grenoble 1963).
- DALMASES, N. de / JOSÉ I PITARCH, A., Història de l'art català, Eds. 62, vols. I-III:
- I.- Els inicis i l'art romànic. S. IX-XII, Barcelona 1986 (2a. ed., 1988);
- II.- L'època del cister. s. XIII, Barcelona 1985;
- III.- L'art gòtic. ss. XIV-XV, Barcelona 1984 (2a. ed. 1986).

* Cal considerar també els capítols relatius a l'art català medieval inclosos en obres de caràcter més general, com ara:

- GUDIOL I RICART, J., Arte antiguo y medieval, a VVAA, Cataluña, I (col. "Tierras de España"), Fund. Juan March / ed. Noguer, Madrid 1974.
- YARZA LUACES, J., Arte y arquitectura en España, 500-1250, Cátedra, Madrid 1979 (hi ha reedicions posteriors).
- YARZA LUACES, J., La Edad Media (col. "Historia del arte hispánico" II), Alhambra, Madrid 1980 (reedicions posteriors).

Actes de congressos.

- Congrès Archéologique de France. CXVIIe session. Catalogne, Paris 1959.
- Art català. Estat de la qüestió, publicat en el marc del Vè Congrès Espanyol d'Història de l'Art, Barcelona 1984.
- Arquitectura a Catalunya. Segles IX, X i primera meitat de l'XI, Simposi Internacional (Girona 1988), Universitat de Girona, 1994.
- Congrès de la Seu Vella de Lleida. Actes, Estudi General de Lleida / Universitat de Barcelona / Paeria, Lleida 1991.
- Simposi internacional sobre les esglésies de Sant Pere de Terrassa, Terrassa [1991] 1993.
- Jaume Huguet. 500 anys, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona 1992. 259 pp. Inclou les Jornades d'estudi sobre Jaume Huguet (Valls, desembre de 1992) i catàleg d'obres.

Catàlegs d'exposicions

- Thesaurus. L'art dels bisbats a Catalunya, 1000-1800, 2 vols., Fundació Caixa de Pensions, Barcelona 1985-1986.
- L'època de les catedrals. Romànic i Gòtic. Tresors del MAC / Museu d'Història de la Ciutat, Ajuntament de Girona 1988.
- Millenium. Història i art de l'església catalana, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1989.
- La Seu Vella de Lleida. La Catedral. Els promotors. Els artistes (s. XIII-XV) (Lleida 1991), Generalitat de Catalunya, Barcelona 1991.
- Catalunya medieval, Generalitat de Catalunya / Lunweg, Barcelona 1992.
- Pallium. Exposició d'Art i Documentació (27 juny-30 setembre 1992), Tarragona 1992.
- Prefiguració del Museu Nacional d'Art de Catalunya ("Catàlegs del fons del MNAC" 1), Barcelona 1992.

La descoberta de la pintura mural romànica catalana. La col·lecció de reproduccions del MNAC, ("Els dossiers del MNAC", 1) "exposició-dossier", inaugurada el 23 de març del 1993.
Pulchra, catàleg de l'exposició celebrada a Lleida (finals 1993-inicis 1994)

Catàlegs de museus

AINAUD DE LASARTE, J., Museu d'Art de Catalunya. Art romànic. Guia, Barcelona 1973.
GROS I PUJOL, M.S., Museu Episcopal de Vic. Romànic, AUSA, Sabadell s.d. (1991).
BRACONS I CLAPÉS, J., Catàleg de l'escultura gòtica al Museu Episcopal de Vic, Vic 1983.
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Catàleg d'Art Romànic i Gòtic, Generalitat de Catalunya, Barcelona 1990.
Catàleg d'escultura i pintura medievals. Fons del Museu Frederic Marès, I, Ajuntament de Barcelona 1991.
VIVES, A., diversos apartats sobre el fons del Museu Diocesà i Comarcal de la Seu d'Urgell publicats a "Urgellia", núms. I-III.
Museu d'Art. Catàleg (Girona), Diputació de Girona, Girona 1981.
Museu d'Art (Girona), Generalitat de Catalunya, Barcelona 1984.

(* el fons romànic d'alguns d'aquests museus és estudiat en diferents volums de la col·lecció "Catalunya Romànica", *vid. infra*).

Publicacions periòdiques

* Es recullen les que es dediquen totalment o parcial a l'art medieval català.

"D'Art" (Universitat de Barcelona, 1972--);
"Quaderns d'Estudis Medievals" (Barcelona 1980-1988);
"Lambard" (Amics de l'Art Romànic, Barcelona 1985--);
"Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa" (Centre Permanent de Recherches et d'Études préromanes et romanes, Abadia de Sant Miquel de Cuixà, Prada de Conflent, 1970--).

* És també útil la consulta d'inventaris, guies o catàlegs monumentals, dedicats a àmbits diversos.

Pre-romànic i romànic

BARRAL I ALTET, X., L'art pre-romànic a Catalunya, segles IX-X, Eds. 62, Barcelona 1981.
JUNYENT, E., L'arquitectura religiosa en la Catalunya carolíngia, Discurs de recepció a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, Barcelona 1963.
JUNYENT, E., L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic, Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona-Montserrat 1983.
PUIG I CADAVALCH, J., La geografia i els orígens del primer art romànic, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1930 (ed. francesa, Paris 1935).
PUIG I CADAVALCH, J. / FALGUERA, A. de / GODAY I CASALS, J., L'arquitectura romànica a Catalunya, 3 vols. en 4 toms., Institut d'Estudis Catalans,

- Barcelona 1909-1918. Edició facsímil, Barcelona 1984.
- DURLIAT, M., Roussillon roman (col. "Zodiaque - La Nuit des Temps"), La Pierre-qui-vire, 1958 (reedicions posteriors; traducció catalana per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1973).
- JUNYENT, E., Catalogne romane, 2 vols. (col. "Zodiaque - La nuit des temps"), La Pierre-qui-vire 1960-1961 (hi ha traducció catalana per Publicacions de l'Abadia de Montserrat). Hi ha una versió recent, signada per J. Ainaud de Lasarte dins de la mateixa col.lecció Zodiaque.
- JUNYENT, E., Catalunya romànica, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2 vols.:
L'arquitectura del segle XI, Montserrat 1975.
L'arquitectura del segle XII, Montserrat 1976.
- WHITEHILL, W.M., L'art romànic a Catalunya. Segle XI, Eds. 62, Barcelona 1974.
- CARBONELL I ESTELLER, E., L'art romànic a Catalunya. Segle XII, 2 vols., Eds. 62, Barcelona 1974-1975.
- ADELL I GISBERT, J.A., L'arquitectura romànica (col. "Coneguem Catalunya"), Barcelona 1986.
- DURLIAT, M., Existeix un art romànic català?. Reflexions sobre l'arquitectura catalana del segle XI, Artur Ramon i Manuel Barbié editors ("Opera Minora" 3) [Barcelona] 1988.
- "Catalunya Romànica", 24 vols., Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984-- (en curs de publicació).

- PUIG I CADAFALCH, J., L'escultura romànica a Catalunya ("Monumenta Cataloniae"), 3 vols, Barcelona 1949-1952.
- TRENS, M., Majestats catalanes, Alpha ("Monumenta Cataloniae"), Barcelona 1967.
- BASTARDES, R., Talles romàniques del Sant Crist a Catalunya, Artestudi, Barcelona 1978.
- BASTARDES, R., Els devallaments romànics a Catalunya, Artestudi, Barcelona 1977.

- AINAUD DE LASARTE, J., La pintura catalana. La fascinació del romànic, Skira-Carroggio, Barcelona 1990.
- SUREDA, J., La pintura romànica a Catalunya, Alianza ("Alianza Forma" 17), Madrid 1981.
- CARBONELL I ESTELLER, E., La pintura mural romànica (col. "Coneguem Catalunya"), Barcelona 1984.
- ALCOLEA, S. / SUREDA, J., El romànic català. Pintura, Barcelona 1975.
- GUDIOL I CUNILL, J., Els primitius (col. "La pintura medieval catalana", vols. I-III):
1a. part, Els pintors. La pintura mural, Barcelona 1927.
2a. part, La pintura sobre fusta, Barcelona 1929.
3a. part, Els llibres il·luminats, Barcelona 1955.
- BLASCO, A.M., La pintura romànica sobre fusta (col. "Conèixer Catalunya"), Barcelona 1979.
- BOHIGAS, P., La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña. Período románico, Barcelona 1960.

Gòtic

- SUREDA, J. i altres, Cataluña / 1 (col. "La España Gótica"), Encuentros, Madrid 1987.
- DURAN I SANPERE, A., Barcelona i la seva història, vol. III, L'art i la cultura, Curial, Barcelona 1975.
- FREIXAS I CAMPS, P., L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XIV, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1983.

- CIRICI, A., L'arquitectura gòtica catalana, 2 vols., Eds. 62, Barcelona 1978.
- FILANGIERI DI CANDIDA i altres, L'architecture gothique civile en Catalogne, Mataró 1935.
- LAVEDAN, P., L'architecture gothique religieuse en Catalogne, Valence et Baléares, Henri Laurens, Paris 1935.
- DURAN I SANPERE, A., Els retaules de pedra ("Monumenta Cataloniae"), Barcelona 1984.

- AINAUD DE LASARTE, J., La pintura catalana. De l'esplendor del Gòtic al Barroc, Skira-Carroggio, Barcelona 1990.
- GUDIOL I RICART, J., / ALCOLEA I BLANCH, S., Pintura gòtica catalana, Polígrafa, Barcelona 1987.
- LLOMPART, G., La pintura gòtica a Mallorca, Polígrafa, Barcelona 1987.
- SUREDA, J., La pintura gòtica catalana del segle XIV (col. "Coneguem Catalunya" 26), Barcelona 1989.
- GUDIOL I CUNILL, J. / SANPERE I MIQUEL, S., Els trescentistes ("La pintura mig-aval catalana" IV-V), 2 vols., Barcelona s.d. (1924).
- SANPERE I MIQUEL, S., Los cuatrocentistas catalanes. Historia de la pintura en Cataluña en el siglo XV ("La pintura mig-aval catalana"), 2 vols., Barcelona 1906.

Aspectes diversos

- DALMASES, N. de, L'orfebreria (col. "Conèixer Catalunya"), Barcelona 1979.
- BARRAL I ALTET, X., Els mosaics de paviment medievals a Catalunya, Artestudi, Barcelona 1979.
- GUDIOL I CUNILL, J., Nocions d'arqueologia sagrada catalana, Impr. Anglada, Vic 1902 [2a. ed. en 2 vols. 1931].
- "Corpus Vitrearum Medii Aevii", Barcelona (en curs de publicació. Alguns volums apareguts de la Sèrie de Catalunya: Girona, Santa Maria del Mar...).
- MONREAL, L. / RIQUER, M. de, Els castells medievals de Catalunya, 3 vols., Ariel, Barcelona 1958-1969.
- VVAA, Els castells catalans, 7 vols., Rafael Dalmau, editor, Barcelona 1967-1979 (reedició recent).

* Només s'han recollit manuals de tipus general. Les monografies s'aniran referenciant a mesura que s'escaigui.